

ULUSLARARASI DÜZENLEMELER IŞIĞINDA MAĞDUR HAKLARININ VE SUÇ MAĞDURLARINA YARDIM HAKKINDA KANUN TASARISININ DEĞERLENDİRİLMESİ¹

(Evaluation of the Rights of Victims and the Bill on Helping Crime Victims in the Light of International Documents)

Fatma KARAKAŞ DOĞAN*

ÖZET

Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde devletin doğrudan doğruya sorumluluk almasına ilişkin görüşler bir yandan sosyal devlet olmanın gereği öte yandan ceza hukukunun kamusalılığı ilkesinin sonucudur. Mağdura veya suçtan zarar görene ceza yargılaması içinde yer vermek yahut özel hukuk hükümleri çerçevesinde tazminat davası açmaya yönlendirmek yetersiz kalmaktadır.

Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı, suçtan doğan mağduriyetin devlet tarafından ayrılan bütçeden giderilmesine olanak sağlamaktadır. Birleşmiş Milletler Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi ve Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi gereği olarak hazırlanana tasarı, bedensel, ruhsal ya da cinsel bütünlüğe saldırı teşkil bir suç nedeni ile zarar gören veya bu suretle ekonomik kayba uğrayan kişilerin zararının devlet tarafından giderilmesine olanak sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Suç mağduru, suçtan zarar gören, suçtan doğan zarar, suç mağdurunun hakları, Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı, Birleşmiş Milletler Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi, Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi.

¹ Bu çalışma, aşağıda bilgileri bulunan uluslararası seminerde tebliğ olarak sunulmuştur. “**Uluslararası Düzenlemelerde Mağdur Hakları ve Uluslararası Belgeler Işığında Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi**”, “Workshop on Improving the Situation of Victims of Violent Crimes, JHA 48036 European Commission (TAIEX-organised in co-operation with Ministry of Interior); Ceza Yargılamasının Eksik Parçası: Mağdur Hakları, Uluslararası Seminer, Emniyet Genel Müdürlüğü, 24-25 Mayıs 2012 Ankara.

* Yrd. Doç. Dr., Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Abstract

Views that the state must assume direct responsibility for redressing any victimization arising from crimes are a consequence of both being a social state and the principle that criminal law is a public matter. Giving the victim or person harmed by the crime a place within the criminal adjudication process or directing such person to file an action for damages under the framework of private law provisions is not sufficient.

The Draft Law on Assisting Victims of Crime provides the opportunity to redress the victimization arising from crime out of a budget set aside by the state. The draft, which was prepared as required by the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power and the European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes provides an opportunity for the state to redress the damages suffered by persons who have been harmed as a result of a crime constituting an attack on bodily, emotional or sexual integrity or who have suffered loss as a result thereof.

Keywords: Crime victims, Aggrieved person because of crime, Rights of crime victims, The Draft Law on Assisting Victims of Crime, Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, The European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes.

I. GİRİŞ

Suçtan mağdur olan ya da zarar gören kişilerin hakları ile suçtan doğan zararın giderilmesi, geçtiğimiz yüzyılın ortalarından itibaren ülkelerin iç hukuklarında ve uluslararası belgelerde kapsamlı şekilde yer bulmaya başlamıştır. Suçtan mağdur olanların haklarının korunması için özel önlemler almanın gerekli olduğunun yaygın kanaat haline gelmesinde, ceza hukukunun geçirdiği tarihsel gelişimin payı olduğunu kabul etmek gerekir.

İlk toplumlarda suça tepki verme hakkı ve yetkisi suç mağduruna aitti, öyle ki mağdurun bilinen en eski tepkisi, kendini savunma ve öcalma olmuştur. Bu tepkinin failin zararına sonuçlanması ve giderek toplumsal barışa hizmet etmekten uzaklaşması, uzlaşma kurumunun gündeme gelmesine yol açmıştır. Uzlaşma kurumunun kabul görmesi, suç mağdurlarını uzlaşmak zorunda dahi bırakmıştır.²

Cezalandırmanın bireylere ait olduğunun kabulü herhalde topluluklar arası çatışmayı kaçınılmaz kılmıştır. Giderek devlet olarak adlandırdığımız örgütlü toplum yapısının ortaya çıkması ile birlikte, genel kabul gören normlara aykırı davranışlara tepki verme yetkisinin de aşamalı olarak suç mağdurundan devlete kaydığı

² Çetin Özek, "Suç Mağdurunun Korunması ile İlgili Bazı Sorunlar", İHFİM, C:L, S:1-4, İstanbul 1984, 16.

görülmektedir.³ Bu gelişme ceza hukuku alanında, suç içeren normu belirleme, ihlali halinde faili yaptırıma mahkum etme ve mahkumiyet hükmünü infaz etme süreçlerinin devlet tarafından belirlenmesi ve yürütülmesi olarak ifade edebileceğimiz, ceza hukukunun kamusalılığı ilkesinin yerleşmesi ile sonuçlanmıştır.

Ortaçağa gelindiğinde, suçun kovuşturulması artık kişisel bir sorun olarak karşımıza çıkmamakta, suç normu yaratma ve normun ihlali halinde ceza kovuşturması yürütme yetkisi, devlete ya da onu temsil eden siyasal iktidara ait mutlak bir hak haline gelmişti.⁴ İşte ceza hukukuna ilişkin tüm aşamaları belirleme ve yürütme yetkisinin devletin tekeline geçirilmesi, XI. ve XII. yüzyıldan itibaren mağdurun ceza hukukunun dışına itilmesine yol açmıştır. Nihayetinde XIX. yüzyıla gelindiğinde, ceza hukukunun kamusalılığı ilkesinin evrimini tamamlamış olduğunu görmekteyiz. Artık bireylerin birbirine karşı işlediği suçlar dahi devlete karşı işlenmiş kabul edilmekte ve cezalandırılmaktaydı.⁵

Bütün bu aşamalarda, tek tanrılı dinlerin ceza hukukuna etkisi büyük olmuştur. Tek tanrılı dinlerin ceza hukukunun sertleşmesine yol açan etkisi, failin öne çıkmasında, mağdurun geriye itilmesinde rol oynamıştır. Tek tanrılı dinler cezalandırmada kefaret düşüncesini öne çıkartınca, cezanın amacı kötülüklerden arındırmaya indirgenmiş⁶ ve tüm suçların nihayetinde tanrıya ve onun yeryüzündeki temsilcisi olan siyasal iktidara karşı işlendiği anlayışı yerleşmiştir. Kuşkusuz tanrıya karşı suç işlediği kabul edilen kişinin cezalandırılmasında şiddet ve azap çektirmede sınır tanınmamıştır.⁷

Ceza hukuku sistemi içinde suç mağdurunun unutulup gitmesi sürecinin yüzyıllar boyu devam edebilmesinde, işlediği suç ile siyasal iktidara karşı karşıya kalan yani güçlü devlet karşısında tamamen korumasız kalan faile güvence sağlama çabaları belirleyici olmuştur. Kuşkusuz sanıklara uygulanan güvenceden yoksun yargılama ve acımasız cezalandırma yöntemleri ile haktan yoksun bırakılışları da, tüm dikkatleri sanıklara güvence sağlama çabalarına çekerek suç mağdurunun unutulduğu dönemin uzamasına yol açmıştır.⁸

³ Hamide Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75*, Beta Yay., İstanbul 2011, 17.

⁴ Veli Özer Özbek, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, Ankara 1999, 42-43; Mahmut Koca/İlhan Üzülmöz, “*Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Korunması ve Mağdura Tanınan Haklar*”, HPD, S:7, Temmuz 2006, 140; Sulhi Dönmezer, “*Devlet ve Suç Mağdurunun Korunması*”, Onar Armağanı, İstanbul 1977, 141.

⁵ Zafer, 17.

⁶ Zafer, 17.

⁷ Cahit Can, *Hukuk Sosyolojisinin Antropolojik Temelleri ve Genel Gelişim Çizgisi*, 2002 Ankara, 39.

⁸ Fatma Karakaş Doğan, “*Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı/The Compensations That Should Be Covered By The Amendment In The State Law To The Victims Crime*”, TBB Dergisi, 2011/95 Temmuz-Ağustos 2011, 202; Koca/Üzülmöz, “*Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun...*”, 141.

II. SUÇTAN DOĞAN MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİNİN GEREKLİLİĞİ

A. Genel Olarak

Tarihsel gelişim içinde, suçun bireylere karşı işlendiği ve bireyler arasında halinin gerektiği görüşünün egemen olduğu düzen, örgütlü toplum düzenine geçilmesi ile birlikte aşamalı olarak terkedilmiştir. Suçun bir başkaldırı olduğu kabul edilmiş ve suç mağduru aşılarak, fail ile siyasal iktidarı temsil eden devlet karşı karşıya gelmiştir. Esasen siyasal iktidar olabilmenin bir uzantısı olarak suçu önleyebilme görevi ve önleyememe halinde meydana gelen zararı giderme sorumluluğu da aynı bağlamda gelişebilirdi. Ancak suçu önleme iktidarı ile önleyemediği takdirde meydana gelen zararı mağdurun sırtından alıp giderme sorumluluğu ancak geçtiğimiz yüzyıl ortalarından sonra kamusal bir karakter alabilmiştir.

Kanımızca, ceza hukukunun kamusalılığı ilkesi, suç olarak tarif ettiğimiz norma aykırı eylemi gerçekleştiren fail ile olduğu gibi, suçtan doğrudan doğruya mağdur olan veya zarar gören kişiler ile de devlet arasında bir ilişki kurulması olarak anlaşılmalıdır. Suç ismini verdiğimiz norma aykırı davranış, suç faili ile devlet arasında failin yargılanması temelinde ceza hukuku ile bağlantılı kamusal nitelikte bir ilişkiyi meydana getirdiği gibi suç mağduru ile devlet arasında da suçtan doğan zararın giderilmesi temelinde, kamusal bir ilişkinin doğmasına yol açar biçimde yorumlanmalıdır.

Ceza hukuku katında, işlenen suçtan bir gerçek kişi zarar görse de, suç nedeni ile sadece devlet ile suç faili arasında ilişki kurulmasının kabul edilmesi, suçtan zarar gören bir gerçek kişi olsa da, her suçun mağdurunun devlet olduğu argümanına dayanmaktadır.⁹ İşte bu anlayış ceza hukukunun kamusalılığı ilkesini devlet ile suç faili arasına hapserek, suç mağdurunu kamusal ilişkinin dışında tutmuştur. Çağımızın modern devlet ve ceza hukuku anlayışı, işlenen suç nedeni ile mağdur olan kişi ile devlet arasında doğrudan bir ilişki kurulmasını sağlayacak görüşler üzerinde odaklanmayı gerektirmektedir. Bu anlayışa göre, suç mağduru, suçtan doğan zararının giderilmesini doğrudan doğruya devletten talep edebilmeli ve devlet suçtan doğan zararı giderme yükümlüğünü yerine getirmelidir.

Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi, sosyal devlet olmanın gereği olduğu kadar mağdur açısından adaletin sağlanmasının da koşuludur. Hukuk devletinde yaşayan bir kişi olarak mağdurun, suçtan doğan zararının karşılanmasını talep etme hakkı olmalıdır.¹⁰ Devletin mağduru özel hukuk usulüne yönlendirmesi yahut faile suçtan doğan zararı giderme yükümlülüğü getirmesi, yeterli koruma sağlamaktan uzaktır.

⁹ Özek, 13-14.

¹⁰ Özbek, 94.

Yukarıda aktarılan gerekçeler ile Türkiye ceza adaleti sisteminin özgün koşulları, suç mağdurunun korunmasında ve suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde, geleneksel hukuk yollarının yerine yahut onların yanında işlemek üzere, başka kurumların düzenlenmesini gündeme getirmiştir.

B. Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi Hakkındaki Görüşler

1. Kavram

Yukarıda açıklanmış olduğu üzere, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi uzun yıllar boyu, suç faili ile suçtan zarar gören arasındaki kişisel bir mesele olarak görülmüştür. Dolayısıyla mağdura tazminat hukuku sınırları içinde, özel hukuk kurallarına göre kişisel dava açarak uğradığı zararı failden talep etme hakkı tanınmakla yetinilmiştir.

Çağımıza doğru yaklaştıkça, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesine bir yandan sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği yani idare hukuku sorunu olarak bakılmaya başlanmış¹¹ öte yandan ceza hukuku içine alma, hatta bir yaptırım türü olarak düzenlemeye ilişkin tartışmalar yürütülmüştür.

Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi kurumunun ceza hukuku içine sokulmasında, ceza sorumluluğunun esasını sosyal sorumluluğa dayandıran pozitivist okulun etkisi bulunmaktadır. Pozitivistler sosyal yaptırımın şekli ile derecesi üzerinde durmuştur. Klasik okul ise ceza hukuku ile medeni hukuk arasında keskin bir ayırım olduğunu ve suçun ilk sonucunun ceza olduğunu kabul etmiştir. Pozitivistlerin öngördüğü tedbirlerden olan onarıcı araçlardan bir tanesi de suçun yol açtığı zararın giderilmesidir.¹²

Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi konusunda ileri sürülen başlıca görüşler aşağıda ele alınmıştır.

2. Suçtan Doğan Mağduriyetin Ceza Hukuku İçinde Giderilmesi Görüşleri

Bu konuda yazarlar arasında görüş birliği bulunmamaktadır. Bir kısım yazarlar, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinin ceza hukuku yaptırımlarının yerine geçirilmesini savunurken,¹³ başka gruptaki yazarlara göre, suçtan doğan mağduriyet

¹¹ Özbek, 165; Özbek, 165 dn.1.

¹² Özbek, 220-221, Pozitivistlerin öngördüğü diğer tedbirler ise; önleyici araçlar, tenkil edici ve zorlayıcı araçlar ile tasfiye edici araçlardır; Duygun Yarsuvat, "Suç Siyaseti ve Mağdurun Korunması", İnan Kırış Armağanı, 1994 Ankara, 335; Günümüzde kullanılan anlamı ile onarıcı adalet, suçun işlenmesi ile doğan uyumsuzluğu mağdurlara verilen zararın giderilmesi ile çözen, bir yandan failleri yaptıklarından sorumlu tutarken öbür yandan toplumu sorunun çözümü sürecine ortak eden anlayışı ifade eder, Fatma Karakaş Doğan, Cezanın Amacı ve Hapis Cezası, 2010 İstanbul, 64.

¹³ Özbek, 175.

ceza yargılaması içinde giderilmelidir. Son olarak bir grup yazar, geleneksel görüşü savunarak, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinin özel hukuka ait bir konu olduğunu ancak suçtan doğan mağduriyeti gideren failin bu davranışının ceza hukuku tarafından dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır.¹⁴ Bu görüşün etkilerini ceza hukuku mevzuatımızda görmek mümkündür.

Bizce, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinin ceza hukuku yaptırımlarının yerine geçirilmesi görüşü, cezanın amacı ve ceza hukukunun kamusalılığı ilkesi ile uyum göstermeyecektir. Suçtan doğan mağduriyetin ceza yargılaması içinde giderilmesi görüşü ise yetersiz kalmaktadır. Ceza yargılaması içinde suç mağdurunu tatmin etmek ile suç failinin haklarını aynı ölçüde koruyabilmek mümkün değildir. Suç mağduru ile suç failinin çıkarları daima birbirine karşıttır.¹⁵ Öte yandan suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinin kamusal bir niteliği bulunduğu görüşü, suç mağduru ile fail arasında değil, suç mağduru ile devlet arasında bir ilişki kurulmasını gerekli kılmaktadır. Suç mağduru ile fail arasındaki ilişki ancak özel hukuk hükümleri temelinde yürütülebilir.¹⁶

Yukarıda açıklanan teorilerden geleneksel görüşün etkilerini Almanya ve Türkiye sistemlerinde görmek mümkündür.

3. Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi

Örgütlü ve meşru toplumların amacı, kişilerin güven içinde yaşamalarını sürdürebilmeğdir.¹⁷ Bu bağlamda suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi insan haklarını ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmelidir. Kamu kurumları eliyle yürütülen suçla mücadele çalışmalarının bir bölümü olarak suçun yol açtığı zararın giderilmesinin yine kamu kurumları tarafından üstlenilmesi bu bakış açısının gereğidir. Devlet adına görev üstlenmiş olan kamu kurumlarının beklentilere yanıt verecek derecede iyi çalışmamasından doğan zarara katlanma yükümlülüğünün tek başına suç mağduruna yüklenmesi iyi yönetim anlayışı ile bağdaşmayacaktır. Dönmezer, devletin bir fon oluşturarak ve her yıl bütçe ayırarak suç mağdurlarının zararını gidermesi gerektiğinden yanadır.¹⁸ Aydınlanma dönemi yazarları örgütlü toplumun ve devlet isimli siyasal yapının yetkilerinin kaynağını Toplum Sözleşmesine dayandırmakla esasen devletin faili cezalandırabilmesinin kaynağını ve sınırlarını çizme-

¹⁴ Özbek, 198.

¹⁵ Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi m.6/b; "Sanığın haklarına zarar vermeden ve ulusal ceza adalet sistemine uygun biçimde, mağdurun kişisel haklarını ilgilendirdiği durumlarda davanın gerekli aşamalarında kendisinin görüş ve düşüncelerini sunmasına izin verilir ve bunlar dikkate alınır," denilmekle, mağdur ile sanık haklarının karşı karşıya getirilmemesi gerektiğine işaret edilmiştir., <http://www.ihm.8m.com/i9sucyim.htm> (22 Mayıs 2012)

¹⁶ Fatma Karakaş Doğan, "Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi ve...", "210-211.

¹⁷ Cesare Beccaria, Suçlar ve Cezalar Hakkında (çev.Sami Selçuk), 2004 İstanbul, 57.

¹⁸ Dönmezer, "Devlet ve Suç Mağdurunun Korunması", 185-188.

nin ötesine geçmişlerdir.¹⁹ Gerçekten de suç mağduruna karşı devletin sorumluluğu bulunduğu kaynağını Toplum Sözleşmesine dayandırmak mümkündür.

Özek, devletin kişilerin sosyal ve kişisel güvenliğini sağlamaya yönelik anayasal fonksiyonlarının bir sonucu olarak, suçtan doğan mağduriyeti gidermesinden yanadır ve bunu vatandaş haklarından birisi olarak kabul etmektedir.²⁰ Suçtan zarar gören kişinin mağduriyetinin giderilmesi ancak devletin bu konuda sorumluluk üstlenmesi ile mümkün olabilir. Bir suçun işlenmesini takiben doğacak hukuksal ilişkinin sadece fail ile devlet arasında değil aynı zamanda mağdur ile devlet arasında olduğunun kabulü gerekir. Suçluya karşı görevleri bulunan devletin mağdura karşı da görevleri bulunmaktadır. İşte bu yükümlülük, mağdurun zararının devlet tarafından giderilmesi anlamına gelecektir. Geleneksel ve dolaylı önlemlerden farklı olarak, zararı gidermek sorumluluğu doğrudan doğruya devlete ait olmaktadır.²¹

Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde faile sorumluluk yüklenmesi günümüzde özellikle onarıcı adalet programları çerçevesinde cezanın amacı ile uyumlu bulunmakta ve savunulmaktadır. Ancak çoğu zaman bizzat ceza hukuku yaptırımları failin mağdura karşı hareketsiz kalmasına yol açabilir. Özellikle öngörülen adli para cezası ile ceza mahkûmiyetinin hapis cezası olarak düzenlendiği durumlarda fail eylemsel olarak mağdurun zararını gidermeye yönelik bir faaliyet içine giremez. Öte yandan failin ödeme gücünün bulunmaması da bir eylemsizlik nedeni olarak karşımıza çıkabilir.

Günümüzde devletin suçla mücadele etme ve cezalandırma tekeli, suç failerini cezalandırmanın yanında, suçtan doğan zararı gidermeyi kapsayacak şekilde geniş tutmak gerekmektedir.

III. ULUSLARARASI HUKUKTA MAĞDUR HAKLARI VE SUÇTAN DOĞAN MAĞDURİYETİN GİDERİLMESİ

Uluslararası alanda suçtan doğan mağduriyetin devlet tarafından giderilmesine olanak sağlayan temel düzenlemeler, “Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi” ile “Şiddet Suçu Mağdurlarına Tazminat Ödenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi” olup aynı zamanda inceleme konumuz olan “Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”nın dayanağını oluşturmaktadırlar.

Suç mağdurlarının uluslararası hukuk himayesindeki haklarının temel dayanağını “Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına dair Temel Prensipler Bildirisi” oluşturmaktadır. Bildiri, 26 Ağustos-6 Eylül 1985 tarih-

¹⁹ Sokullu-Akıncı, Füsun, *Kriminoloji*, Beta Yay., İstanbul 2007, 113; Osman Dolu, *Suç Teorileri*, Seçkin Yay., 2010 Ankara, 85.

²⁰ Özek, 41

²¹ Özek, 36-37.

leri arasında Milano'da toplanan "Suçların Önlenmesi ve Suçluların Islahı" üzerine Yedinci Birleşmiş Milletler Kongresinin tavsiyesi ile BM Genel Kurulu tarafından 29 Kasım 1985 tarihli ve 40/34 sayılı karar ile kabul edilmiştir.²²

BM Bildirisi m.8'de, suç işleyenlerin veya bunların hareketlerinden sorumlu olanların, gerektiği takdirde mağdurlara, ailelerine veya bakmakla yükümlü oldukları kimselere adil bir giderim vermesi gerektiği belirtilmiş ve m.12'de, tazminatın failden veya diğer kaynaklardan tam olarak alınamaması halinde, devletin tazminat ödemek konusunda çaba harcayacağı kabul edilmiştir.

1960'lı yıllardan itibaren Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde, suç mağdurlarının zararlarının tazminini sağlayacak düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Suç Sorunları Hakkında Avrupa Komitesi, 1970 yılındaki çalışma programına suç mağdurlarına tazminat ödenmesini eklemiştir. Bu program Bakanlar Komitesi tarafından 1974 yılında onaylanmış ve 1977 yılında suç mağdurlarına tazminat ödenmesi ile ilgili daha ileri bir düzenleme kabul edilmiştir. 1977 Yılında ise Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından "Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında (77)27 sayılı tavsiye kararı alınmıştır.²³

Bu çalışmaların etkisi ile 116 sayılı "Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi" ortaya çıkmıştır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 24 Kasım 1983 tarihinde kabul edilerek imzaya açılan Sözleşme, 1 Şubat 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, yaralanma veya ölümlerle sonuçlanan kasıtlı şiddet suçu mağdurlarına devletlerin tazminat ödemesi konusunda asgari standartları içermektedir. Tazminat ödeme yükümlülüğü, suç mağdurlarının uyuşu önemli olmaksızın üye devletin ülkesinde işlenen suçlar için geçerlidir. Sözleşmeye göre, devlet başka kaynaklardan tazminat ödenmesinin mümkün olmadığı durumlarda, kasıtlı bir şiddet suçu sonucu bedenlen ciddi olarak yaralanmış veya sağlıkları bozulmuş kişilere ve bu tür suçlar sonucu ölenlerin bakmakla yükümlü oldukları yakınlarına tazminat ödemekle yükümlüdür.²⁴ Türkiye 24 Nisan 1985 tarihinde sözleşmeyi imzalamış ancak henüz uygun bulma kanununu çıkartmamıştır.²⁵

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 28 Haziran 1985 tarihinde Ceza Hukuku ve Ceza Yargılama Usulü Çerçevesinde Mağdurların Konumu Hakkında 85(11) sayılı, 1987'de ise Mağdurlara Yardım ve Mağdur Edilmenin Önlenmesi Hakkında

²² Mustafa T.Yücel, *Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi*, 38-39; <http://www.ihm.8m.com/i9sucyim.htm> (27 Aralık 2010).

²³ Cemil Kaya, "Avrupa Konseyindeki Gelişmeler Işığında 5233 Sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılama Hakkında Kanun", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C:3, N:10, 2007, 27.

²⁴ Kaya, 27-28; Sözleşme metni için, <http://www.avrupakonseyi.org.tr/antlasma/aas187o.htm> (26.12.2010)

²⁵ Kaya, 28, dn.20.

(87)21 sayılı tavsiye kararlarını kabul etmiştir.²⁶ Yargılamanın tüm aşamalarında mağdurun korunması gerektiğine işaret eden tavsiye kararlarına göre, mağdurun hakları ve onuru ihlal edilmemeli, gerek soruşturma, gerekse yargılama aşamasında özel hayatının gizliliği korunmalı, suç türünün gerektirmesi halinde, kendisinin ve ailesinin güvenliği sağlanmalıdır.²⁷

Avrupa Konseyi Terörizm Hakkında Uzmanlar Komitesi tarafından yürütülen çalışmaların sonucunda, 116 sayılı Sözleşmenin terör suçları mağdurlarının desteklenmesinde yetersiz kaldığından bahisle, 16 Mayıs 2005 tarihinde 196 sayılı Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi yürürlüğe konulmuştur. Türkiye Sözleşmeyi 19 Ocak 2006 tarihinde imzalamıştır.²⁸

Avrupa Konseyi'nin 15 Mart 2001 tarihli çerçeve kararı ile 14 Haziran 2006 tarihli ve 967. oturumda alınan (2006)8 sayılı tavsiye kararına göre, üye ülkelerde suç mağdurlarına destek verilmesi için özel birimler kurulmalı ve personel eğitilmelidir.²⁹ Bunun da ötesinde, ceza kanunlarında suç olarak düzenlenen tüm eylemlerin mağdurlarına, ceza davası sırasında ve sonrasında her türlü sosyal, ekonomik ve psikolojik yardımın sunulması gerekmektedir.³⁰

IV. SUÇ MAĞDURLARINA YARDIM HAKKINDA KANUN TASARISI

A. Genel Olarak

Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesine hizmet etmek üzere yürürlüğe konulmuş bir düzenlemenin eksikliği öteden beri iç hukukumuzda dile getirilmekte idi. Çeşitli olaylar bağlamında uygulama alanı bulan düzenlemeler ise oldukça dağınık olup ortak amaca hizmet etmekten uzak olmakla eleştirilmektedir.

Halihazırda mevzuatımızda yürürlükte bulunmakla birlikte ancak belirli koşullar altında uygulama alanı bulabilecek olan belli başlı düzenlemeler olarak, 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununu, 5233 sayılı Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkındaki Kanunu³¹, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına

²⁶ Kaya, 27-28.

²⁷ Özbek, 114-115.

²⁸ Kaya, 29 ve dn.24.

²⁹ Bayram Erzurumluoğlu, "Avrupa Birliği Normlarında Mağdur Haklarının Korunması", Polis Bilimleri Dergisi, C:11(4), 67-88, <http://www.pa.edu.tr/objects/assts/content/file/dergi/79/4-Makale-67-%2090.pdf>. (14 Aralık 2010), 73; Daha fazla bilgi için bkz. Kaya, 30.

³⁰ Daha fazla bilgi için bkz. Erzurumluoğlu, 81 vd.

³¹ Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının, Adalet ve İçişleri'ne ilişkin 24. başlığın "Yargının İşlevselliği ve Kapasitesinin Arttırılması Suretiyle Etkin Bir Yargı sisteminin Tesis Edilmesi" alt başlığında "Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun Tasarısı"nın 2004 yılında çıkartılacağı taahhüt edilmiştir. Bu doğrultuda, 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun, 17.07.2004 tarihinde kabul edilmiş, 27.07.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun 5442 ve 5562 sayılı kanunlar ile değişikliğe uğratılmıştır. Kanunun uygulanmasını sağlamak üzere

Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun³² ile 2230 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunu anmak gerekmektedir.

Türkiye’de idari yargı yolu, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde önemli bir seçenek olagelmıştır. Özellikle Danıştay ve Yüksek Askeri İdare Mahkemesi, mağdurun zararının giderilmesini, “hizmet kusuru”, “kusursuz sorumluluk”, “kandan doğan sorumluluk” ve “sosyal risk” esaslarına dayandırarak önemli içtihatlar üretmiştir.³³

1 Haziran 2005 tarihinde yenilenen Ceza Hukuku mevzuatımız incelendiğinde, mağdurun haklarını ve ceza yargılaması içindeki konumunu güçlendirici anlayışı göze çarpmaktadır. Önceki ceza hukuku mevzuatımıza yöneltilen eleştiriler dikkate alınarak, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesine katkı sunabilecek dört temel kurum düzenlenmiştir. Bunlar, önödeme, uzlaşma, hapis cezasının ertelenmesi ve hapis cezasına seçenek kurumların oluşturulması olarak sıralanabilir.

İç hukukumuzda yürürlükte bulunan düzenlemelerin belirli koşullar altında uygulama alanı bulabilecek türden olması, günlük yaşamda suça maruz kalan kişilerin uğradığı zararın giderilmesinde kullanılmasına olanak vermemektedir. Uluslararası gelişmelere paralel olarak mevzuatımızdaki anılan eksikliği gidermek üzere, aşağıda ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılacak olan Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı³⁴ hazırlanmıştır. İç hukukumuzun Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi³⁵ ile uyumlu hale getirilmesi bağlamında Bakanlar Kurulu tarafından “Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı” hazırlanarak görüşe sunulmuştur.³⁶

Tasarının genel gerekçesi³⁷ incelendiğinde, öncelikle suç mağdurunun koru-

çıkartılan “Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılansısı Hakkında Yönetmelik” 20.10.2004 yürürlüğe girmiştir. Kanun, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarara uğrayan gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddi zararlarının idare tarafından ve yargı yoluna gitmelerine gerek kalmaksızın en kısa süre içinde tespit edilmesini ve giderilmesini amaçlamaktadır., Kaya, 26.

³² 20.03.2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren bu kanun ile, 4230 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunlar_sd.sorgu_baslangic (21.5.2012)

³³ “6-7 Eylül 1955’de İstanbul ve İzmir’de meydana olaylardan zarar görenlerin mağduriyetinin giderilmesi hakkında” 28.02.1956 tarihli ve 6684 sayılı kanun sadece tek bir olay için çıkartılmıştır., Yarsuvat, 342; Fatma Karakaş, “*Sosyal Risk Teorisine Göre İdarenin Sorumluluğu*”, Legal Hukuk Dergisi, Ocak 2004, S:13.

³⁴ Bundan sonra “Tasarı” olarak anılacaktır, Tasarı metni için bkz.

<http://www.kgm.adalet.gov.tr/gg/sucmagdur.pdf> (28 Aralık 2010)

³⁵ Bundan sonra “Avrupa Sözleşmesi” olarak anılacaktır. Sözleşme metni için bkz., <http://www.avrupakonseji.org.tr/antlasma/aas187o.htm> (30.12.2010)

³⁶ <http://www.kgm.adalet.gov.tr/gg/gg.html> (28 Aralık 2010); Kaya, 28, dn.20.

³⁷ Tasarının genel gerekçesi için bkz. <http://www.kgm.adalet.gov.tr/gg/sucmagdur.pdf> (28 Aralık 2010)

masız kalma sürecine işaret edildiği ve ceza hukukunun dışına itildiğinin belirtildiği görülecektir. Şiddet suçuna maruz kalan kişilerin uğradığı zararın basit birer haksız fiil sonucu oluşan zarar olarak anlaşılması gerektiği vurgulanmakta ve suç mağdurunun zararının giderilmesinin suç failinin insafına terkedilmemesi üzerinde durulmaktadır. Kaldı ki özel hukuk kurallarına göre zararının tazminini talep etme olanağı mağdur bakımından güvenceden yoksun olmanın yanında zahmetli olup, ekonomik külfet de içermektedir. Bu sakıncaların yanında suç mağdurunun failden talepte bulunabilmesi ancak failin tespiti ve mahkûm edilmesi halinde mümkün olabilmekte dolayısıyla failin tespit edilememesi yahut kovuşturulabilir halde olmaması halinde suçtan doğan zararın giderilmesini talep etmesi mümkün olamamaktadır.

Suç mağdurunun korunmasında, özel hukuk ve ceza hukuku düzenlemelerinden yararlanılması önemlidir ancak günümüz koşulları dikkate alınarak, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi olanaklarının genişletilmesi gerekmektedir. Modern devlette ekonomik ve sosyal güvenliğin temini ile mağdurun her ihtiyacının karşılandığı bir sosyal sistemin kurulması önemli bir ihtiyaçtır.³⁸ Bu ihtiyacı karşılamak üzere, suç mağdurlarının uğradığı zararın sosyal hukuk devleti ilkesine göre giderilmesini sağlamaya yönelik sistemler geliştirilmektedir. Tasarıda Anayasa m.2'de yer alan sosyal devlet ilkesi, m.17'de yer alan herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı, m.40'da yer alan Anayasada tanınan hakları ihlal edilen herkesin yetkili makama gecikmeden başvurabilme hakkı ile m.60'da yer alan sosyal güvenlik hakkından bahsedilmektedir.³⁹

Tasarının gerekçesinde devamla, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin suçtan mağdur duruma düşenlerin zararının tazmin edilmesine ilişkin 77/27 sayılı Tavsiye Kararı uyarınca, 24.11.1983 tarihinde imzaya açılan Şiddet Suçu Mağdurlarına Devlet Tarafından Tazminat Ödenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin Türkiye tarafından 24.4.1985 yılında imzalanmış olduğu ancak iç hukukta düzenleme bulunmaması nedeniyle henüz uygun bulma kanununun çıkartılmadığı belirtilmiştir. Bunun yanında Almanya, Fransa, İtalya ve İsviçre de içlerinde olmak üzere birçok Avrupa ülkesinin iç hukuklarında, Sözleşmeyle uyumlu düzenlemeler yapıldığı bilgisi verilmiştir.⁴⁰

Özellikle suçtan zarar gören çocukların korunması bağlamında devletin yükümlülüğünün aynı zamanda BM Çocuk Hakları Sözleşmesi m.39'un⁴¹ gereği ol-

³⁸ Yarsuvat, 338; Tasarı sosyal hukuk devleti olma bakımından son derece önemlidir. Suçtan zarar görenlere ödenecek miktarlar yüksek değildir ancak bireylere, devletin yanlarında olduğunu hissettirecektir, Veli Özer Özbek, mhtml:file://D:\DESKTOP\suç mağdurlarının zararının giderilmesi kanunu tartışıldı.mhtml: http://ctcs-mucadele.net/?p=203, (6 Ocak 2011)

³⁹ <http://www.kgm.adalet.gov.tr/gg/sucmagdur.pdf> (28 Aralık 2010)

⁴⁰ <http://www.kgm.adalet.gov.tr/gg/sucmagdur.pdf> (28 Aralık 2010)

⁴¹ "Taraflar Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir

duğu vurgulanarak, çocuklara karşı yükümlülüğün kaynakları arasında, Bakanlar Kurulu tarafından 10.11.2008 tarihinde kabul edilen ve 31 Aralık 2008 tarihli ve 27097-5. Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine Türkiye Programının “Siyasi Kriterler” Bölümünde, çocuk haklarına yer verildiği anımsatılarak, Türkiye'nin çocuk haklarının sağlanması konusunda bölgesel ve uluslararası belgelere taraf olmaya devam etme iradesinde olduğu yinelenmiştir.

Bu hükümler dünyada ve ülkemizdeki gelişmeler ile birlikte değerlendirildiğinde, hukukumuzdaki boşluğun doldurulmasının yerinde olacağı anlaşılabacaktır.

B. Tasarının Amacı ve Kapsamı

Tasarının amacı, m.1'de, suç mağduruna veya onun ölmesi halinde bakmakla yükümlü olduğu kişilere, sosyal devlet ilkesine uygun olarak yardım sağlanması biçiminde açıklanmıştır. Genel gerekçe ile madde gerekçesinde ise tasarının amacı, bedensel, ruhsal ya da cinsel bütünlüğe saldırı oluşturan suçlardan doğrudan doğruya mağdur olanlara veya mağdurun ölümü halinde bakmakla yükümlü olduğu kişilere, Anayasa m.2'de yer alan sosyal devlet ilkesi uyarınca devlet yardımı yapılması biçiminde açıklanmıştır.

Tasarının kapsamı m.2'de, suç mağduruna veya suçtan zarar görenlere, uğranılan maddi zararların tazmini için yapılacak nakdi ödemelere ilişkin usul ve esasların belirlenmesi şeklinde ifade edilmiştir. Yalnızca Türkiye'de işlenen suçlardan doğan mağduriyetin giderilmesi düzenleme kapsamına alınmıştır. Türkiye'de işlenen suç kavramı Türk Ceza Kanunu m.8'de açıklanmıştır. Buna göre, fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmesi veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi halinde suç, Türkiye'de işlenmiş sayılır.⁴² Bunun yanında madde metninde, suç, Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında, açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla, Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla, Türkiye'nin kıta sahanlığında veya münhasıran ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı işlendiğinde de Türkiye'de işlenmiş sayılır.

Tasarı m.3'de metinde kullanılan terimlerin tanımlarına yer verilerek suretiyle ileride kanunun yorumlanmasına katkı sunulmuştur. Buna göre, “bakmakla yükümlü olunan kimseler”; suç dolayısıyla ölenin ana, baba, eş ve altsoyu, “suç”; bir kişinin uğradığı bedensel, ruhsal ya da cinsel bütünlüğüne saldırı teşkil eden

çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.” Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, UNİCEF Türkiye Temsilciliği, 2004 Ankara,15.

⁴² Hakan Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yay., 20121 Ankara, 74 vd.

tüm eylemler, “mağdur”; kendisine karşı işlenen suç nedeni ile zarar gören veya bu suretle ekonomik kayba uğrayan kişi, “çocuk”; daha erken yaşta ergin olsa bile, suç tarihinde onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi, “yardım” ise; suç nedeniyle oluşan doğrudan kazanç kaybı, bakım, tedavi, protez ve cenaze giderleri ile suç sonucu ölen kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişilere ödenmesi gereken giderleri ifade etmektedir.

Bu bölümle ilgili eleştirilerin ilki, düzenleme ile oluşturulması amaçlanan kurumun “yardım” mı yoksa “tazminat” mı olduğu noktasındadır. Tasarının adında olduğu gibi, madde metinleri ile gerekçesinde kullanılan “yardım” ibaresinin uygun olmadığı, kurumun amacının suç mağduruna yardım etmek değil, suçtan doğan zararı gidermek olduğu belirtilmektedir.⁴³ Düzenlemeye kaynaklık eden Avrupa Sözleşmesinin başlığında da, “devlet tarafından tazminat ödenmesi” ifadesi kullanılmıştır. BM Bildirisi m.4 altında yer alan “Adaletle Ulaşma ve Adil Muamele Görme” başlıklı “... Mağdurlar uğradıkları zararlar için ulusal mevzuatta öngörülen adalet mekanizmalarına ulaşma ve bir giderim elde etme hakkına sahiptirler...” hükmü ile m.12’de, “... Devlet, aşağıdaki kişilere tazminat ödenmesi için...” denilmekle açıkça suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi “tazminat” olarak isimlendirilmiştir. Tasarı m.3’ten de “yardım” sözcüğü ile “tazminat”ın ifade edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim maddede “... kişilere ödenmesi gereken ...” ibaresi kullanılmakla esasen suçtan meydana gelen zararın giderilmesini istemenin bir hak olarak düzenlendiği anlaşılmakta olduğuna göre, tazminat sözcüğünün amaca daha iyi hizmet edeceği gözetilmeli ve gerek başlık gerekse tasarı metni gözden geçirilerek, “yardım” ibaresi yerine, “tazminat/giderim” ibaresi geçirilmelidir.

Tasarıda “suç mağduru” ve “suçtan zarar gören” kavramlarının, ceza hukukunda farklı anlamları olan birer terim olduğunun gözardı edilmesi ikinci eleştiri nedeni olmuştur. “Suçtan zarar gören” kavramına yer verildiği halde, ayrıca “suçtan dolayı ekonomik kayba uğrayan” kavramına da yer verilmesi yerinde olmamıştır. “Suçtan zarar gören”, aynı zamanda “suçtan dolayı ekonomik kayba uğrayan” kişidir.⁴⁴

Tasarı m.3’de yer alan suç tanımı, eleştirilerin üçüncü noktasını oluşturmaktadır. Suç mağdurlarına tazminat ödenmesine ilişkin bir düzenlemede, suç kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda Türk Ceza Kanunu’na atıf yapılması yerinde olacaktır. Tasarı ile tüm suçların mağdurlarına değil, bedensel, ruhsal ve cinsel bütünlüğe karşı işlenen suçların mağdurlarına tazminat ödeneceği düzenlenmiştir. Öyle ise Türk Ceza Kanunu’nda bu hukuksal değerleri koruyan suç tiplerinin düzenlendiği hükümlere atıf yapılması gerekmektedir. Nitekim Avrupa Sözleşmesi’nde tazminatın kapsamına şiddet suçu mağdurları alınmıştır. Sözleşme

⁴³ Füsun Sokullu-Akıncı, “Suç Mağdurlarına Devlet Yardımı”, Güncel Hukuk Dergisi ile Röportaj, Aralık 2009/12-72, 25.

⁴⁴ <http://www.ttb.org.tr/index.php/etikkurul/1963-etik> (6 Ocak 2011)

ile uyumlu olması açısından şiddet suçları kavramının kullanılması yerinde olacaktır. Avrupa Sözleşmesi'nin başlangıç kısmında ve m.2/a'da "kasıtlı bir şiddet suçu sonucu" denilmek suretiyle sadece kasten işlenen suçlardan mağdur olanlara tazminat verilmesi gerektiği hususu düzenlenmiştir.⁴⁵ Başlangıç kısmında da belirtilmiş olduğu üzere, Avrupa Sözleşmesi sadece en az standartları içermektedir ve ülkeler suç mağdurlarına bu standartların daha üzerinde olanaklar sağlamak hususunda bağımsızdır. Tasarı'da suçun işlenmesine yol açan manevi unsur türünün ne olduğu gözetilmeksizin tazminat olanağı getirilmesi yerinde olmuştur.

Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi m.1'e göre; "Üye Devletlerin yetki istismarını suç olarak yasaklayan kanunlarının eylem veya ihmal yoluyla ihlal edilmesi nedeniyle, bireysel veya toplu olarak, fiziksel veya ruhsal biçimde yaralanma da dahil olmak üzere manevi acılar çeken, ekonomik kayba uğrayan veya temel hakları esaslı bir biçimde zayıflayan ve bu suretle zarar gören kimseye 'mağdur' denir." İbaresinden yararlanılması mümkündür. Bildiride böylelikle bir yandan yetki istismarından öte tarafta kanunların ihlalinden herhangi bir şekilde maddi yahut manevi zarar görenlerin mağdur kavramına dahil olduğu ifade edilerek, ülkelerin iç hukuklarında konuya ilişkin kanunlara kuşkusuz öncelikle ceza kanunlarına atıf yapılmıştır.

C. Yardımın Kapsamı ve Koşulları

Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi'ne göre, esas sorumluluk suç failinin olmakla birlikte, sosyal sigorta ve benzeri kuruluşların da suçtan doğan zararın giderilmesinde sorumluluğu bulunmaktadır.

Avrupa Sözleşmesi m.2'ye göre, devlet, başka kaynaklardan tazminat ödenmesinin mümkün olmadığı durumlarda, kasıtlı bir şiddet suçu sonucu bedenen ciddi olarak yaralanmış veya sağlıkları bozulmuş kişilere ve bu tür suçlar sonucu ölmüş bulunan kişilerin bakmakla yükümlü oldukları yakınlarına tazminat ödemekle yükümlüdür.⁴⁶ Bu maddeye paralel olarak Tasarı m.4, devlet tarafından tazminat ödenmesini, başka kaynaklardan zararın giderilmesinin sağlanamaması koşuluna bağlamıştır. Avrupa Sözleşmesi m.9 ile BM Bildirisi m.12/1 düzenlemelerine paralel olarak bu maddede de, çifte tazminat ödenmesi engellenmek istenmiştir. Sosyal güvenlik kuruluşları ile sigorta şirketlerinin meydana gelen zararı tazmin etmesi halinde ikinci kere tazminat alınması mümkün olmayacaktır. Devlet tarafından yapılacak ödemede, evvelce yapılmış olan ödemeler dikkate alınır.

Avrupa Sözleşmesi m.2'ye paralel olarak, Tasarı m.4/(2) hükmüne göre, suç failinin bulunamaması, hakkında herhangi bir soruşturma yapılamaması veya mağ-

⁴⁵ <http://www.avrupakonseysi.org.tr/antlasma/aas187o.htm> (30 Aralık 2010)

⁴⁶ Kaya, 27-28; Sözleşme metni için, <http://www.avrupakonseysi.org.tr/antlasma/aas187o.htm> (26.12.2010)

durun zararını giderecek güçten yoksun olması halinde de, suç mağduru veya suçtan zarar göreninin uğradığı zararın devlet tarafından giderilmesi gerekmektedir. BM Bildirisi m.12'de aynı yönde tazminatın failden yahut diğer kaynaklardan tam olarak alınamaması halinde devletin tazminat ödemesi gerektiği düzenlenmiştir.

Avrupa Sözleşmesi'nin başlangıç kısmında, suçtan dolayı mağdur duruma düşen kişilerin, suçun işlendiği ülke devleti tarafından tazmin edilmesine olanak sağlayıcı programların yürürlüğe konulması öngörülmüştür. Avrupa Konseyi'ne üye devlet vatandaşları, kendi ülkelerinde değil de üye devlet ülkesinde buldukları sırada şiddet suçuna maruz kalmaları halinde uğradıkları zararlarının giderilmesini isteyebilirler. Sözleşmeye üye ülkelerde daimi olarak ikamet eden yabancı uyruklu kişiler de bu haklardan yararlanabilirler. Zararın nasıl giderileceği hususu ülkelerin kendi iç hukukunda düzenlenecektir.⁴⁷

Bu bağlamda Tasarı m.4'e göre, suçtan doğan zararın giderilmesi için, talepte bulunan kişinin işlenen suçun mağduru ve Türkiye vatandaşı olması gerekmektedir. Türkiye vatandaşı değil de yabancı uyruklu ise karşılıklılık ilkesi ile birlikte, mağdurun eylem tarihinden geriye doğru en az üç yıldır Türkiye'de yaşıyor olması koşullarının yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Tasarı m.19 ile bu hükme çocuklar açısından istisna getirilmiştir. Buna göre, göçmen kaçakçılığı veya insan ticareti suçlarının mağduru, Türkiye vatandaşı olmayan çocuklar ile sığınmacı statüsü kazanmış veya bu statüyü kazanmak için başvuruda bulunmuş çocuklar ve Türkiye vatandaşlığı için başvurmuş çocuklar hakkında, yukarıda belirtilen Türkiye vatandaşı olmak veya en az üç yıldır Türkiye'de ikamet ediyor olmak koşulları aranmayacaktır. Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi için gerek çocuklar için kabul edilen istisna gerekse suçun meydana geldiği ülkenin vatandaşı olmanın koşul olarak aranmaması yerindedir.

Avrupa Sözleşmesi m.3'e göre, tazminat asgari olarak kazanç kaybını, bakım, hastane ve masrafları ile suç sonucu ölen kişilerin bakmakla yükümlü oldukları kişilerin bakım masraflarını kapsmalıdır. Bu hükme paralel Tasarı m.5'e göre yardım, işlenen suçun niteliğine göre; yaralanan, sakatlanan veya yaşamak için gerekli hareketleri yapmaktan aciz ve hayatını başkasının yardım ve desteği ile sürdürebilecek şekilde malül olanların bakım, tedavi ve protez giderlerini, maruz kalınan suç nedeniyle çalışamamadan doğan kazanç kaybını, mağdurun ölümü halinde ölüm gerçekleşene kadar yapılan tedavi giderlerini, kazanç kaybını, cenaze giderlerini ve ölenin bakmakla yükümlü olduğu eşi, altsoyu, ana ve babasına yapılacak yardımı ve ruhsal bakımdan görülen zarar nedeniyle yapılan tedavi masraflarını kapsar. Suç mağdurlarının yakınlarının giderim talebinde bulunması, mağdurun ölmüş olması koşuluna bağlıdır. Suç mağdurlarının yakınları, ekonomik açıdan ölen kişiye bağımlı iseler suçtan zarar gören olarak kabul edilebilirler⁴⁸. Ölüm halinde belirlenen

⁴⁷ Yarsuvat, 337.

⁴⁸ Özek, 45.

nakdi ödeme, ölenin eş ve altsoyuna, bunların olmaması halinde ana ve babasına yapılır. Bu bağlamda BM Bildirisi m.1/2'de mağdur kavramı, mağdurun ailesini veya bakmakla yükümlü olduğu kişileri ve zor durumunda mağdura yardımcı olmaktan veya mağduriyeti önlemekten ötürü zarar gören kişileri kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Mağdur sıfatının belirlenmesinde, mağdur ile fail arasındaki ailevi ilişkinin belirleyici olmaması da vurgulanmıştır. Bu hususun iç hukuk uygulamalarında dikkate alınması özellikle fail ile mağdur arasında eş veya alt-üst soy ilişkisinin bulunduğu hallerde önemsenmesi gerekmektedir.

Tasarı m.2'de yer verilmemek suretiyle, manevi zararın karşılanması kanunun kapsamı dışında bırakılmış, Tasarı m.5/3'de ise manevi zararların yardım kapsamı dışında olduğu açıkça belirtilmiştir. Tasarının genel gerekçesi ile madde gerekçesinde, devletin suçun faili olmadığı dolayısıyla suçtan doğan manevi zararı üstlenmeyeceği ancak manevi zararın, özel hukuk hükümlerine göre suç failinden talep edilebileceği ifade edilmiştir. Devlet suçtan doğan maddi zararı gidermeyi yüklenmekte, manevi zarar kapsam dışında tutulmaktadır. Bu düzenleme Avrupa Sözleşmesi m.3'de yer alan düzenleme ile uyum içindedir. Ancak dikkat edilirse Avrupa Sözleşmesi'nde uygulanması gereken asgari olanaklar düzenlenmiş ve en az maddi zararın giderilmesi gerektiği kabul edilmiştir. Ülkelerin suç mağdurlarına veya suçtan zarar görenlere, suçtan doğan zararın giderilmesinde Sözleşme'de öngörülen asgari standartların üzerinde olanaklar sağlaması önünde hiçbir engel bulunmamaktadır. Öte yandan tazminat hukukunda zararın, maddi ve manevi olmak üzere iki türü bulunduğu ve maddi zararın manevi zarara göre üstün ya da öncelikli olduğunun ileri sürülemeyeceği anımsanmalıdır. Kaldı ki, BM Bildirisi m.1'de, "... manevi acılar çeken ..." ibaresine yer verilmekle kanımızca manevi zararların da giderilmesi gerektiğine işaret edilmektedir. Bize göre, özellikle cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar gibi manevi zararın çok belirgin olduğu hallerde mağdura manevi tazminat ödenmesi yerinde olacaktır. Gerçekten de bu suçlarda manevi zararın çok belirgin olmasına karşın maddi zarar ancak tedavi giderlerini kapsayabilmektedir.

Bir suçtan mağdur olanların, uğradığı zararın tazmin edilmesini devletten talep edebilmesi, genellikle işlendiği iddia edilen suçu güvenlik güçlerine rapor etmeyi gerektirmektedir.⁴⁹ Suç mağdurunun tazminat talebinde bulunabilmesi için maruz kaldığı suçu derhal polise haber vermesi bir ön şart olarak kabul edilebilmektedir. Suçu bildirme için geçirilmesi mümkün süreler ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, suçun işlenmesinden itibaren altı ay, iki ya da beş yıl olarak düzenlenebilmektedir.⁵⁰ Avrupa Sözleşmesi m.6'da tazminat başvurusunun belirli bir süre içerisinde yapılması zorunluluğunun kabul edilebileceği yer almaktadır. Bu düzenlemeye uygun olarak Tasarı m.6'da, yardım isteminde bulunma süresi suçun işlendiği tarihten itibaren bir yıl olarak belirlenmiştir. Bu süre geçildikten sonra yapılacak başvurular

⁴⁹ Erzurumluoğlu, 78.

⁵⁰ Yarsuvat, 337.

dikkate alınmayacaktır. Fakat özellikle cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda mağdurun kamu makamlarına gitmekten çekindiği gözardı edilmemelidir. Bu hususlardan doğacak hak kaybını engellemek için tasarıya özel bir hüküm eklenmesi yerinde olacaktır.

Yardım talebinin iletilmesi için bir yıllık hak düşürücü başvuru süresi ve başvuru tarihinden itibaren yardım kurulunun üç ay içinde karar vermek zorunda olduğu düzenlenmiştir. Bu hükümlerden, suç faili hakkında yürütülecek soruşturma veya kovuşturmanın akıbetinin beklenmeyeceği anlaşılmaktadır. Bu düzenleme ile suçtan doğan zararın kısa bir süre içinde giderilmesi amaçlanmaktadır.

Tasarı m.7’de, yapılacak yardımın miktarı düzenlenmiştir. Avrupa Sözleşmesi m.5’te devletlerin tazmin edilecek zarar kategorileri için alt ve üst sınırlar belirleyebilecekleri düzenlenmiştir. Suç sonucu meydana gelen zarar dikkate alınarak her kategori için yapılacak en yüksek yardım miktarı gösterilmiştir. Yaralanmalarda ikibinikiyüzelli Türk Lirası, sakatlanmalarda dokuzbin Türk Lirası, yaşamak için gerekli hareketleri yapmaktan aciz ve hayatını başkasının yardım ve desteği ile sürdürebilecek derecede malül olanlara yirmialtıbin Türk Lirası, ölenin ana, baba, eş ve altsoyuna onbeşbin Türk Lirası ödeme yapılması azami sınır olarak kabul edilmiştir. Bakanlar Kurulu’nun, yukarıda belirlenen nakdi ödeme miktarlarını %30’a kadar artırmaya veya yasal sınıra indirmeye yetkili olduğu aynı maddede düzenleme altına alınmıştır.

“Yardım miktarının belirlenmesi” başlıklı Tasarı m.8’e göre, yardım miktarının belirlenmesinde mağdurun beyanı esas alınacaktır. Gerek görülmesi halinde mağdurun mesleği, ekonomik ve sosyal durumu hakkında araştırma yapılır. Yardımın tamamını veya bir kısmını yapması muhtemel sosyal güvenlik kuruluşları ile sigorta şirketlerinden bilgi alınır.

Avrupa Sözleşmesi m.8’de yer alan düzenlemeye göre, mağdurun veya başvuruda bulunan kişilerin suçun işlenmesi öncesindeki, sırasındaki veya sonrasındaki veya yaralanma veya ölümle ilgili davranışı, tazminat miktarının azaltılmasına veya talebin tamamen reddine neden olabilir. Mağdur veya tazminat talebinde bulunan kişinin örgütlü suçla ilişkide bulunması veya şiddet suçu işleyen bir örgütün üyesi olması da aynı sonuçlara yola açabilir. Tazminatın tamamen veya kısmen ödenmesinin hakkaniyet ilkesine veya kamu düzenine aykırı olması halinde de tazminat miktarı kısmen veya tamamen reddedilebilir. Bu düzenlemeye paralel olarak Tasarı m.9’da, suçun işlenmesinden sonra mağdurun gösterdiği davranışlara, yapılacak yardım miktarının azaltılması veya reddi bağlamında bazı sonuçlar bağlanmıştır. Mağdur, suçun ortaya çıkartılması, faile karşı ceza soruşturması yapılması ve zararın tespit edilmesi hususlarında kendisinden beklenen yardımda bulunmalıdır. Özellikle işlenen suçu soruşturma ve kovuşturma makamlarına gecikmeksizin bildirmelidir.

Tasarı m.9/1(b) hükmünde yer alan “mağdurun, saldırının meydana gelmesine veya artmasına katkıda bulunması” tazminat talebinin kısmen veya tamamen reddi nedeni olabilir. Son yıllarda mağdurbilimi alanında yapılan tartışmalar dikkate alınarak, mağdurun suça yol açması haline, suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi aşamasında hukuki sonuçlar bağlanmıştır. Mağdurun suça yol açması, faili cesaretlendirmesi veya kendisine karşı suç işlenmesi riskini arttırması halini ifade eder. Esasen Türk Ceza Kanununda, mağdurun suça katkısının bulunmasına hukuki sonuçlar bağlandığını gösteren hükümler bulunmaktadır.⁵¹ TCK m.61'e göre cezanın belirlenmesi aşamasında yargıcın mağdurun suça katkısını dikkate alması mümkündür. Kaldı ki takdiri indirim nedenlerini düzenleyen TCK m.62'de mağdurun suça yol açması dikkate alınmaktadır. Bunların yanında haksız tahrik gibi kusurluluğu azaltan yahut bir kısım hukuka uygunluk nedenleri olarak da, mağdurun suça yol açması, failin eylemindeki haksızlığı azaltarak cezasında indirim yapılmasına olanak sağlamaktadır.⁵²

Tasarı m.9/1(a)-(b) hükümlerinin suç mağdurunun veya suçtan zarar görenin çocuk olması halinde uygulanması, Tasarı m.20 ile engellenmiştir. Madde gerekçesine göre, suç mağdurunun veya suçtan zarar görenin çocuk olması, büyüklerden farklı ve ayrıcalıklı muamele görmesini gerektirmektedir. Çocuğun talebi, saldırının meydana gelmesine veya artmasına katkıda bulunduğu gerekçesi ile kısmen veya tamamen reddedilemez. Aynı yönde suçun ortaya çıkarılması, faille karşı ceza soruşturması yapılması veya zararın tespiti konusunda kendisinden beklenen yardımda bulunmadığı veya suça konu olayı gecikmeksizin soruşturma ve kovuşturma makamlarına bildirmemesi gerekçe gösterilerek yapılacak yardım azaltılamaz veya tamamen reddedilemez.

Mali durumu suçtan doğan zararı rahatlıkla karşılayacak kadar iyi olan kişilere, devlet tarafından herhangi bir tazminat verilmemesi genellikle kabul edilmektedir.⁵³ Bu doğrultuda Tasarı m.9/c hükmünde, mağdurun mali durumunun kendisine yardımda bulunulmasını gerektirmeyecek kadar iyi olması halinde, yardım kurulunun hakkaniyet ilkesi çerçevesinde yardım istemini kısmen veya tamamen reddetmesine olanak sağlanmıştır. Bu hüküm, Avrupa Sözleşmesi m.7'de yer alan, kişinin maddi durumuna göre tazminat miktarının azaltılabilemesi veya tamamen reddedilebilmesine dair düzenlemeye paraleldir.

Tasarı m.10'da, mükerrer ödemenin engellenmesi, m.11'de, devlet ve yetkili makamların, ödenmiş olan yardım miktarı kadar suç failine rücu edeceği ve m.12'de ise, yapılan yardımın haksız olduğunun mahkeme kararı ile belirlenmesi halinde geri alınabileceği hususları düzenlenmiştir.

⁵¹ Sokullu-Akıncı, Viktimoloji, 117.

⁵² Sokullu-Akıncı, Viktimoloji, 135.

⁵³ Yarsuvat, 336.

D. Yardım Kurulları ve Çalışma Esasları

Tasarı m.13'e göre, vali veya görevlendireceği vali yardımcısının başkanlığında, Cumhuriyet Başsavcısı veya görevlendireceği Cumhuriyet savcısı, il defterdarı, il sağlık müdürü, Sosyal Güvenlik Kurumu il müdürü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu il müdürü veya görevlendirecekleri yardımcısı, sosyal çalışmacı ile baro temsilcisinden oluşan il yardım kurulu kurulur. Valinin uygun bulacağı ilçelerde de yardım kurulu kurulması mümkündür.

Yardım kurullarının merkezi örgütün temsilcisi olan valilik bünyesinde oluşturulmasını tümüyle Türkiye'nin geleneksel yönetim anlayışına bağlamak gerekir. Bize göre kurulun oluşumunda merkezi teşkilata bağlılık yerine, amaca hizmet edebilecek uzmanlıkta olmak kriteri tercih edilmelidir. Uzmanlıklarının gerektirdiği konularda örneğin il defterdarına ya da il sağlık müdürüne görüş sorulması mümkündür ancak bu kişilerin kurulun daimi üyesi olarak atanması büyük olasılıkla kurulun çalışma hızını yavaşlatacak ve kararların kalite ve isabetini olumsuz yönde etkileyecektir.

Tasarı m.14'e göre, yardım istemi bir dilekçe ile yardım kuruluna iletilir. Tasarı m.15'e göre yardım kurulu, gerekli gördüğü hallerde uzmanlardan yararlanabilir. Kurul, ceza soruşturması veya kovuşturması yapılıp yapılmadığına bakılmaksızın her türlü araştırma ve incelemeyi kendiliğinden yapar ve gerekli bulması halinde ilgili kişileri dinleyebilir.

Tasarı m.21'de "bildirim yükümlülüğü" adı altında, yardım talep eden çocuğun korunmaya ihtiyacı bulunduğu tespit edilmesi halinde, bu durumun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirilmesi görevi, yardım kuruluna verilmiştir. "Çocuğun aydınlatılması" başlıklı m.22'de, çocuğun ve yasal temsilcisinin, yararlanılabilecek haklar ve koruma alma olanakları konusunda bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Tasarı 23'de göre, çocuklarla ilgili başvurularda ve başvuru sonrası yapılacak işlemlerin yürütülmesinde gizlilik ilkesi geçerlidir. Tasarı m.24'de, yapılacak işlemlerde çocuğun dinlenmemesinin esas olduğu, dinlemenin gerekli olduğu hallerde ise bir uzmanın bulundurulması ve mümkün olduğu ölçüde çocuk için uygun ortamın sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Tasarı m.16'da, yardım kurulunun başvuru tarihinden itibaren üç ay içinde karar vermek zorunda olduğu düzenlenmiştir. Bu süre zorunlu hallerde en fazla bir ay uzatılabilir. Bu süre içinde karar verilmemesi halinde, yardım talebi zımnen reddedilmiş sayılır. BM Bildirisi m.6/e altında, "Davalarının sonuçlandırılmasında ve tazminat öngören emir veya kararların uygulanmasında gereksiz gecikmelerden kaçınılır." Denilmektedir. Bu hüküm, mağdurlara tazminat ödenmesi sürecinde olduğu kadar, mağdur sıfatı ile yer aldığı ceza davasının soruşturulma ve kovuşturulması sürecinde de gereksiz gecikmelerden kaçınma bağlamında devletlere sorum-

luluk yüklemektedir. Tasarıda yer alan 3 ay içinde zararın giderilmesi konusunda karar verme zorunluluğuna dair hükmün, ceza soruşturma ve kovuşturmalarının bu süre içinde kaydadeğer bir aşama kaydetmemiş olması nedeniyle verilen kararların sonradan sıklıkla değişmesine yol açma tehlikesi bulunduğu gözden uzak tutulmalıdır.

Anayasa m.125 gereği idarenin her türlü eylem ve işlemi yargı denetimine tabidir. Kurula yaptığı talep kısmen veya tamamen reddedilen suç mağdurlarının ya da suçtan zarar görenlerin idari yargı yoluna başvurması mümkün olmalıdır.⁵⁴

E. Yürürlük Hükümleri

Tasarı Geçici m.2'de kanun hükümlerinin, kanununun yürürlüğe girmesinden sonra işlenecek suçlar için geçerli olacağı ve yetişkinler bakımından 1 Ocak 2015 tarihinde yürürlüğe gireceği kabul edilmiştir. Tasarının yürürlük maddesinde ise, kanunun yayımlanmasından itibaren bir yıl sonra yürürlüğe gireceği yer almaktadır. Tasarının kanunlaşması halinde yürürlüğe girmesi için öngörülen tarih son derece uzaktır.⁵⁵ Kuruluşların altyapı çalışmaları ile bütçe olanaklarının tamamlanması için kanunun yürürlük süresinin makul bir süre sonraya ertelenmesi mümkündür. Ancak yürürlük süresinin beş yıl sonraya bırakılması makul görülemez. Kanunun yayınlanmasından sonra suçtan mağdur olan veya zarar görenlerin salt yürürlük maddesinden dolayı zararlarının giderilmesini talep edememesi hakkaniyete uygun olmayacaktır.

V. SONUÇ OLARAK

Gerek insan hakları hukuku alanında kabul edilen standartların giderek yükselmesi ve gerekse devletin ceza hukuku alanında yüklediği suçla mücadele etme sorumluluğu birlikte değerlendirildiğinde, suçtan doğan zararın giderilmesinin devletlerin görev sınırları içine çoktan dahil olduğu anlaşılacaktır.

Suç işlenmesi ile ceza hukukunun kamusalılığı ilkesi gereğince fail ile devlet arasında ilişki kurulmakta ve bu ilişki failin kovuşturulup cezasının infazı ile yahut aklanması ile sona ermektedir. İşte ceza hukukunun kamusalılığı ilkesi aynı biçimde suç işlenmesi ile suç mağduru arasında da bir ilişkinin doğmasına yol açmalıdır ve bu ilişki de mağdurun zararının giderilmesi yahut giderim sağlanmasının temellerinin bulunmadığının tespiti ile sona ermelidir. Bu anlayış çağımızın hukuk anlayışını ve hukuksal düzenlemelerini yarım yüzyılı aşkın zamandır etkilemektedir. Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde mağdura veya suçtan zarar görene ceza yargılaması içinde yer vermekle veya özel hukuk hükümleri çerçevesinde suç faili aleyhine tazminat davası açmaya yönlendirilmekle yetinilmenin yetersiz kaldığının

⁵⁴ Sokullu-Akıncı, "Suç Mağdurlarına Devlet Yardımı".

⁵⁵ Sokullu-Akıncı, "Suç Mağdurlarına Devlet Yardımı".

görülmesi devletin doğrudan doğruya sorumluluk alması gerektiği görüşlerinin yaygınlık kazanmasına katkı sunmuştur.

Hukuksal düzenlemelerde, geleneksel ceza adalet sisteminin mağduru yeniden mağdur eden uygulamalarına karşı önlem almak üzere düzenlemeler yapılmaktadır. Aynı zamanda suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi, mağdurun kişisel sorunu olmaktan çıkartılarak kamusal gücün de katkısı ile giderilmek istenmektedir. Bütün bu gelişmeler giderek suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde devletin sorumluluğunu öne çıkartmaktadır.

Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde sorumluluğun suç failine yüklenmesi, ceza yargılamasının fail-mağdur çatışması üzerine kurulmasına yol açma tehlikesi taşımaktadır. Kaldı ki bu anlayışın, ceza hukukunun evrimini tersinden okuma anlamına gelme olasılığı vardır. Nitekim tarihsel gelişim içinde ceza hukuku başlangıçta fail-mağdur çatışması üzerine kurulu iken zamanla fail-devlet arasında cerayan etmeye başlamıştır. Bu bağlamda suç mağdurunun ceza hukukuna yön vermesini kabul etmemek gerekir. Suçu cezalandırma yetkisi devlete bırakılmış olduğuna göre mağdurun yeniden ceza hukuku içine alınması, mağdurun duygularının ceza hukukuna yön vermesine yol açarak, sanık hakları ile mağdur haklarını karşı karşıya getirecektir. Suçtan doğan zararın giderilmesinde devletin etkin rol ve sorumluluk yüklenmesi, fail ile mağdur arasındaki çatışmanın şiddetini azaltacağı gibi mağduru da yalnızlıktan kurtaracaktır.

Türkiye iç hukukunda suç mağdurlarının korumasızlığı ve her olaya uygulanabilir kapsamlı genel bir düzenlemenin varolması gerektiği öteden beri ileri sürülmekteydi. Özellikle ceza hukuku mevzuatımızda 2005 yılında yapılan reformla suç mağdurunun konumunun güçlendirilmeye çalışılması çabalarına paralel olarak çalışmalara hız verilmiştir. Gerek iç hukukumuzda gerekse dünyada yaşanan gelişmeler dikkate alınarak, suçtan doğan mağduriyetin devlet tarafından ayrılan bütçeden giderilmesine olanak sağlamak üzere, “Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı” hazırlanmıştır.

“Birleşmiş Milletler Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi” ile 1 Şubat 1988 tarihinde yürürlüğe giren “Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi”nin gereği olarak hazırlandığı, Tasarının genel gerekçesinde ifade edilmiştir. Yasalaşması halinde Tasarı, bedensel, ruhsal ya da cinsel bütünlüğe saldırı teşkil bir suç nedeni ile zarar gören veya bu suretle ekonomik kayba uğrayan kişilerin zararının devlet tarafından giderilmesinin doğrudan dayanağı olacaktır.

Uluslararası belgelerde yer alan temel standartlar ile yöneltilen eleştiriler dikkate alınarak gerekli düzeltme ve eklemeler yapılarak en kısa zamanda yasalaşması halinde bu Tasarının iç hukukumuzdaki boşluğu dolduracağı anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME, UNICEF Türkiye Temsilciliği, Ankara 2004.
- CAN, Cahit, Hukuk Sosyolojisinin Antropolojik Temelleri ve Genel Gelişim Çizgisi, Seçkin Yay., Ankara 2002.
- CESARE, Beccaria, Suçlar ve Cezalar Hakkında (çev.Sami Selçuk), İmge Yay., İstanbul 2004.
- DOLU, Osman, Suç Teorileri, Seçkin Yay., Ankara 2010.
- DÖNMEZER, Sulhi/ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C:II, Beta Yay., 12. B., İstanbul 1999.
- DÖNMEZER, Sulhi, “Devlet ve Suç Mağduru İlişkisi”, in: Onar Armağanı, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1977, 179-191.
- ERZURUMLUOĞLU, Bayram, “Avrupa Birliği Normlarında Mağdur Haklarının Korunması”, Polis Bilimleri Dergisi, C:11(4), 67-88, <http://www.pa.edu.tr/objects/assts/content/file/dergi/79/4-Makale-67-%2090.pdf>. (14 Aralık 2010)
- HAKERİ, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. B., Adalet Yay, Ankara 2011.
- KARAKAŞ, Fatma, “Sosyal Risk Teorisine Göre İdarenin Sorumluluğu”, Legal Hukuk Dergisi, Ocak 2004, S:13.
- KARAKAŞ DOĞAN, Fatma, Cezanın Amacı ve Hapis Cezası, Legal Yay., İstanbul 2010
- KARAKAŞ DOĞAN, Fatma, “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”, TBB Dergisi, 2011/95 Temmuz-Ağustos 2011, 197-234.
- KAYA, Cemil, “Avrupa Konseyi’ndeki Gelişmeler Işığında 5233 Sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun”, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt 3, No:10, 2007, 25-42, <http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/Xk7rT2E9hODsSLSJevty8ZQvm81fCf.pdf> (14.12.2010)
- KIRAN, Burcu, “Mağdur Haklarının Gelişimi”, in: Uluslararası Ceza Mahkemesi Mağdur Hakları El Kitabı, <http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/magdurlaricinevrenseladalet.pdf>, (27 Aralık 2010, 31-32.
- KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan, “Ceza ve Ceza Muhakemesi, Hukukunda Mağdurun Korunması ve Mağdura Tanınan Haklar”, HPD S:7 Temmuz 2006, 140-149.
- ÖZBEK, Veli Özer, “Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi”, Seçkin Yay., Ankara 1999.

- ÖZEK, Çetin, “*Suç Mağdurlarının Korunması ile İlgili Bazı Sorunlar*”, İHFM, C:L, S:1-4, İstanbul 1984, 13-67.
- SOKULLU-AKINCI, Füsün, *Kriminoloji*, Beta Yay., İstanbul 2007.
- SOKULLU-AKINCI, Füsün, *Viktimoloji*, Beta Yay., İstanbul 2008.
- SOKULLU-AKINCI, Füsün, “*Suç Mağdurlarına Devlet Yardımı*”, *Güncel Hukuk Dergisi* ile Röportaj, Aralık 2009/12-72.
- SUÇ MAĞDURLARINA YARDIM HAKKINDA KANUN TASARISI, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/gg/sucmagdur.pdf> (21 Aralık 2010)
- SUÇTAN VE YETKİ İSTİSMARINDAN MAĞDUR OLANLARA ADALET SAĞLANMASINA DAİR TEMEL PRENSİPLER BİLDİRİSİ, <http://ihm.8m.com/i9sucyim.htm> (22 Mayıs 2012)
- ŞİDDET SUÇU MAĞDURLARINA TAZMİNAT ÖDENMESİNE İLİŞKİN AVRUPA SÖZLEŞMESİ, <http://www.avrupakonseyi.org.tr/antlasma/aa-s187o.htm> (22 Mayıs 2012)
- ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE MAĞDUR HAKLARI EL KİTABI, Uluslararası Ceza Mahkemesi Koalisyonu Çalışma Grubu, Ece Matbaası, <http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/magdurlaricinevrenseladalet.pdf> (27 Aralık 2010)
- YARSUVAT, Duygun “*Suç Siyaseti ve Mağdurun Korunması*” İnan Kıraç’a Armağan Galatasaray Üniversitesi Yayınları, Ankara 1994, 333-344.
- YILMAZ, Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, 4. B., Yetkin Yay., Ankara 1992.
- YÜCEL Mustafa T., *Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi*, Türkiye Barolar Birliği Yay., Ankara 2007.
- ZAFER, Hamide, *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75*, Beta Yay., İstanbul 2011.

